Silvia Pitiriciu

DIN TERMINOLOGIA CROMATICĂ: ALBASTRU ÎN LIMBA ROMÂNĂ

A vorbi despre culori înseamnă a pătrunde într-o lume fascinantă şi complexă. Culoarea este o impresie pe care lumina o provoacă ochiului, percepția ei este, la rându-i, un fenomen biologic complex.

Din cele mai vechi timpuri culorile au fost cercetate, asociate cu diferite elemente materiale sau spirituale, au fost grupate şi clasificate în funcție de diferite criterii. Grecii antici vorbesc despre *chrôma*, ca fenomen cromatic, indienii sunt atraşi de virtuțile terapeutice ale culorilor asupra organismului uman.

În istoria culturii universale, Goethe a studiat fenomenul cromatic timp de mai bine de 20 de ani. *Tratatul culorilor*, opera sa apărută în anul 1819, este o creație fundamentală pentru oamenii de ştiință, pentru artişti, psihologi ori pentru sociologi. Mirajul culorilor i-a atras pe artişti şi pe cercetători, continuă să-i fascineze şi astăzi. Cromatica dă naştere la abordări noi, reuneşte sisteme de date, de standarde, în jurul ei s-a creat o simbolistică arhetipală. Limba reflectă bogăția şi varietatea cromatică observabilă nu numai la nivelul lexemelor şi al frazeologismelor, ci, mai ales, în creațiile poetice, prin asocieri inedite de termeni cromatici cu obiectele ori în viața socială. În lingvistica românească sunt cunoscute studiile unor cercetători precum Simeon Florea Marian[1], T. Pamfile şi M. Lupescu[2], Teodor Porucic[3], Ana Canarache[4], B. Giuglea şi B. Kelemen[5], Domnica Gheorghiu[6], Eugenio Coşeriu[7], Angela Bidu-Vrănceanu[8], I. Şuşală[9], Marius Sala[10].

[1] Simeon Florea Marian, *Chromatica poporului român*, Discurs de recepție la Academia Română, În: „Analele Academiei Române", seria II, tomul V, secț. II Memorii şi notații.

[2] T. Pamfile, M. Lupescu, *Cromatica poporului român*, Bucureşti, 1914.

[3] Teodor Porucic, *Terminologia cromatică din Basarabia*, În: „Viața Basarabiei", nr. 4, 1932, p. 49-58.

[4] Ana Canarache, *Câteva nume de culori şi nuanțe în limba română*, În: LR, X, nr. 1, 1961, p. 16-20.

[5] B. Giuglea şi B. Kelemen, *Termenii privitori la culori în latină, cu referință la limbile romanice*, în CL, XI, , nr. 2, 1966. p. 215-220.

[6] Domnica Gheorghiu, *În legătură cu terminologia culorilor din limba română*, În: LR, nr. 1, 1968, p. 39-49.

[7] Eugenio Coşeriu, *Vers une typologie des champs lexicaux*, În: „Cahiers de lexicologie", vol. XXVII, II, 1975.

[8] Angela Bidu-Vrănceanu, *Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1976; Angela Bidu-Vrănceanu , *Nume de culori – semantică, lingvistică, semiotică* I, II, în SCL XLIII, nr. 3, 1992, p. 279-289; nr. 6, 1992, p. 579-594; Angela Bidu-Vrănceanu, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicații practice*, Editura Universității din Bucureşti, 2008.

[9] I. Şuşală, *Culoarea cea de toate zilele*, Chişinău, Editura Lumina, 1993.

10 Marius Sala, *Istoria cuvintelor VII. Cromatica limbii române*, în „Saeculum", nr. 3, 2006, p. 16.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

Cercetarea de faţă se înscrie în sfera preocupărilor noastre din ultimii doi ani[1]. Reunind informaţiile de care dispunem din lucrările de uz general[2], am întreprins o analiză asupra cromaticii prin termenul *albastru*: definiţie, etimologie, formarea cuvintelor, semantică, simbolistică.

1. Definiţie. Etimologie

Termenul cromatic *albastru* este cunoscut în cultura universală prin două accepţi: din punct de vedere ştiinţific, drept „culoare de bază a spectrului solar, situată între *verde* şi *indigo*, ale cărei lungimi de undă variază între 450-500 milimicroni" (DA, 19) şi uzual, ostensiv, drept „culoare a cerului senin"; prin restrângere „senin"; figurat „melancolic", „trist, sumbru" (DEXI, 44-45). De remarcat în definiţia uzuală o oarecare contradicţie între „lumina"sugerată prin semantica echivalentului *senin* şi ideea de „întuneric" în sensul figurat exprimat prin termeni precum *trist*, *sumbru*.

Din punct de vedere etimologic, termenul *albastru* este moştenit din lat. **ALBASTER* < *ALBUS* (Puşcariu, 56; CADE, 37; REW, 319; DER, 31; MDA, 44; DEXI, 45), fiind prezent şi în aromână cu sensul „cenuşiu, fumuriu". De la cerul uşor înnorat, prin urmare albicios, s-a ajuns la sintagma *de culoarea cerului senin* (DER, 31). Etimologia nu acoperă semantica termenului, fiind doar un instrument util de reconstituire a sensului iniţial. În simbolistica universală definiţia se asociază cu alte elemente care-i sporesc puterea de fascinaţie: *albastru* este „culoarea cea mai adâncă: privirea pătrunde într-însa fără să întâlnească niciun obstacol şi se rătăceşte în nemărginire, ca şi cum culoarea ar încerca mereu să-i scape. *Albastrul* este cea mai imaterială dintre culori…şi, în valoarea sa absolută, cea mai pură, în afara vidului total al albastrului neutru"[3]. Metaforic vorbind, *albastru* este „un drum al infinitului în care realul se transformă în imaginar"[4].

Complexitatea semantică şi efectul culorii albastre în viaţa reală sunt argumente în stabilirea coordonatelor acestui termen cromatic. Annie Mollard-Desfour[5], Michel Pastoureau acordă un spaţiu mai larg temei[6].

2. Formarea cuvintelor

2.1. Derivarea

De la adjectivul *albastru* s-au format în limba română o serie de derivate substantivale: *albăstrea*, *albăstrică*, *albăstriţă*, denumiri populare de plante cu flori albastre; *albăstreală* 1. „culoare albastră" 2. „substanţă de culoare albastră-indigo, utilizată în gospodărie şi în industrie pentru a accentua albul rufelor, al unor obiecte"; *albăstrel* „pasăre cu coada albastră, care se hrăneşte cu albine", *albăstrime* 1. „însuşirea de a fi albastru" 2. „întindere

[1] Silvia Pitiriciu, *Din terminologia cromatică:* alb *în limba română*, în vol. *Studii de limba română în memoria profesorului Radu Popescu*, Editura Universitaria Craiova, 2008, p. 147-157; Silvia Pitiriciu, *Din terminologia cromatică:* verde *în limba română*, în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara", Seria Ştiinţe Filologice, XLVII, 2009, p. 115-120, Silvia Pitiriciu, *Din terminologia cromatică:* galben *în limba română*, „Limba română", Anul XX, nr. 3-4, 2010, Chişinău.

[2] DER, DEX, DEXI, DLR, MDA, REW.

[3] Cf. Jean, Chevalier, Alain Gheerbrant (coord.), *Dicţionar de simboluri*, Iaşi, Polirom, 2009, p. 57.

[4] Id., ibid.

[5] A se vedea Annie Mollard-Desfour, *Dictionnaire des mots et expressions: couleur bleu*, Paris, CNRS, 1998.

[6] Michel Pastoureau, *Albastru, istoria unei culori* (trad. *Bleu: Histoire d'une couleur*), Chişinău, Editura Cartier, 2006.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

de culoare albastră"; „spațiu albastru" 3. (înv. peior.) „oameni cu cămaşa scrobită" 4. (în perioada interbelică în România) „Partidul Conservator"; *albăstrire* 1. „colorare în albastru" 2. „clătire a rufelor spălate în apă amestecată cu albăstreală" 3. „tratament chimic prin care piesele de oțel sunt acoperite cu un strat albastru de oxid de fier pentru a le proteja contra coroziunii". Pe aceeaşi bază s-au format alte derivate adjectivale: *albăstrui*, *-ie* „care bate în albastru"; *albăstriu*, *-ie* „albăstrui, *-ie*"; *albăstrior*, *-ioară* „cam albastru"; *albăstrit*, *-ă* 1. „colorat în albastru" 2. „îmbrăcat în haine orăşeneşti" 3. (fig.) „care este clătit în apă cu albăstreală"; (înv.) *albăstrân*, *-ă* „îmbrăcat orăşeneşte"[1]; derivatul verbal *a* (*se*) *albăstri* 1. „a (se) colora în albastru, a da unui obiect o culoare albastră" 2. „a clăti după spălare în apă amestecată cu albăstreală" 3. „a avea, a căpăta o lucire albastră" 4. „a se învineți" 5. (înv., peior.) a se îmbrăca în haine orăşeneşti, albastre".

Termenul cromatic devine bază de derivare pentru câteva antroponime: *Albăstrel*, *Albăstrica*, *Albăstrilă*, *Albăstroiu*, *Albăstreanu*, *Albăstrescu*, *Albăstrin*.

2.2. Compunerea

În compuse, adjectivul *albastru* se asociază fie cu alt adjectiv, fie cu un substantiv, în ambele cazuri indicând nuanța: *albastru-închis*, *albastru-deschis*, *albastru-rece*, *albastru-electric*, *albastru-regal*, *albastru-marin*, *albastru-celest*, *albastru-mediteranean*, *albastru-ultramarin*, *albastru-unguresc*, *albastru-verditer*, *albastru-vestorian*. Acelaşi comportament are şi neologismul *bleu*: *bleu-cenuşiu*, *bleu-gri*, *bleu-pal*, *bleu-foncé*. Combinația poate fi realizată şi cu un alt termen cromatic: *albastru-argintiu*, *albastru-cenuşiu*, *albastru-turcoaz*, *albastru-verzui*, *albastru-violet*, *albastru-indigo*, *roşu-albastru*, *verde-albastru*, *gri-albăstrui* etc. Termenul cromatic se poate asocia cu un substantiv în al cărui sens este inclus semul „albastru": *albastru-afină*, *albastru-ardezie*, *albastru-cerneală*, *albastru-clopoțel*, *albastru-denim*, *albastru-lavandă*, *albastru-nu-mă-uita*, *albastru-petrol*, *albastru-topaz*, *albastru-zambilă*[2]. La fel, *bleu-bébé*, *bleu-ciel*, *bleu-cobalt*, *bleu-lavandă*, *bleu-pastel*, *bleu-petrol*, *bleu-safir*. Artiştii, designerii operează cu astfel de termeni cromatici, mai cu seamă că al doilea termen din compus, în cele mai multe cazuri, reprezintă un obiect aparținând regnului mineral şi vegetal. Câmpul semantic al termenului cromatic *albastru* este destul de larg: *Căştile albastre* este o denumire metaforică pentru „Forța militară internațională aparținând ONU", *Cartea albastră* „publicație oficială a unui guvern, care conține documente justificative privind o problemă politică", *Cardul albastru* „act care dovedeşte calificarea muncitorilor într-o meserie, în țările europene", *Planeta albastră* este denumirea Terrei, *maladia albastră* este numele cianozei. În numele proprii compuse, albastru are o prezență redusă: *Fluviul Albastru* (China), *Munții Albaştri* (Australia), *Lacul Albastru* (România), fapt constatat şi în formații ocazionale: *Vila Cerbul Albastru*, *Marele albastru de Gasconia* (rasă de câine).

3. Frazeologie

3.1. Sintagme

În pictură, pigmenții principali în componența cărora intră culoarea *albastru* fac trimitere la metale şi la pietre semiprețioase: *albastru de cobalt*, *albastru de fier*, *albastru de mangan*, *albastru de lapislazuli*; la substanțe chimice*: albastru de metil*, *albastru de smalț*; la etnonime: *albastru chinezesc*, *albastru cipriot*, *albastru egiptean*, *albastru indian*; la toponime: *albastru de Alexandria*, *albastru de Anvers*, *albastru de Berlin*, *albastru de Bremen*, *albastru de Flandra*, *albastru de Franța*, *albastru de Germania*,

[1] Cf. MDA, 44. Astăzi este ieşit din uz.

[2] Cf. Starmer, 2009: 158-187, unde se prezintă combinațiile culorii şi nuanțele.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

albastru de Harlem, *albastru de Pozzuoli*, *albastru de Prusia*, *albastru de Rusia*, *albastru de Saxa*, *albastru de Veneţia*, *albastru de Viena*, *albastru de Voroneţ*. O particularitate a sintagmelor este că se definesc prin sinonime, sintagme sau compuse. De exemplu: *albastru de Alexandria = albastru egiptean*, *albastru de Viena = albastru de cobalt*, *albastru de Flandra = albastru de smalţ*, *albastru de Prusia = ferocianură de fier*, *albastru de Bremen = arseniat de cupru*, *albastru de cobalt = albastru celest*, *albastru de mangan = manganat de bariu*, *albastru de lapis lazuli = albastru ultramarin*. Nuanţele se exprimă în echivalentele sinonimice prin termenul varietate sau sortiment. De exemplu: *albastru chinezesc = varietate superioară de albastru de Prusia*, *albastru de Anvers = varietate inferioară de albastru de Prusia*, *albastru pompeian = sortiment de albastru egiptean*[1]. În limbajul curent, de la banalul *cer albastru*, sintagmele provin din diferite asocieri cu termenul cromatic. De exemplu: *agată albastră*, *cuarţ albastru*, *diamant albastru*, *copil albastru* „cianotic", *piţigoi albastru*, *fluture albastru*, *cocostârc albastru*, *rechin albastru*, *crab albastru*, *trandafir albastru*, *crin albastru*.

3.2. În expresii şi în locuţiuni, termenul cromatic *albastru* (în diferite forme flexionare) are conotaţii spirituale şi sufleteşti: *inimă albastră* „suflet trist", prin extindere, „tristeţe, jale", dar şi „necaz", „furie", „mânie"[2]; cântece *de inimă albastră* „cântece melancolice". Expresia se leagă de efectul asupra tiroidei, *albastrul* fiind culoarea chakrei a patra, care patronează gâtul şi comunicarea. Blocajele se traduc prin tristeţe, frustrare, depresii, furie. Francezii au expresia *avoir les bleus = etre mélancolique*. Locuţiunea *de /cu sânge albastru* defineşte o persoană de neam nobil, ales. Istoria ei este relatată de P. G. Villeneuve Saint-Georges: în Evul Mediu, ca să nu mai fie folosit numele Domnului în injurii, un iezuit aflat în graţiile regelui a cerut ca *Dieu* să fie înlocuit cu *bleu*, astfel încât expresia *Par le sang de Dieu!* a devenit *palsembleu*. Servitorimea, care a auzit adesea această formulă, nu a reţinut decât *sang bleu*. Expresia *C'est un sang bleu* îi caracterizează pe nobili[3]. Exprimarea metaforică se identifică în expresii precum: *e cam albastru* „situaţie dificilă sau confuză" (aluzie la imaterialitatea termenului cromatic asociată cu incertitudine şi confuzie); la fel, *an albastru* „dificil, greu". Alte expresii: *aurul albastru* „balena", *roş-albaştrii* „steliştii"(membrii ai echipei sportive Steaua, al căror echipament are culorile roşu şi albastru).

4. Semantică

În sfera semantică, termenul *albastru* a dezvoltat o sinonimie bogată. *Albastrul cerului* are ca echivalent sinonimic termenul *azur*. Vechimea acestuia este observată de Al. Graur: etimonul persan *lâdjourd* „lapislazuli" > ar. *lāzaward* > lat. med. *azzurum* > fr. *azur* > rom. *azur* (cf. it. *azzurro*, sp. *azul*, germ. *Azur*)[4]. Astăzi termenul este folosit mai mult în limbajul sportiv internaţional: *Squadra azzurra* este numele popular al reprezentativei naţionale de fotbal a Italiei, după culoarea echipamentului[5].

Pornind de la culoarea cerului, *albastru* a dezvoltat sinonime: *ceriu*, *senin*, înv. *înseninat*, pop. *seninos*, reg. *tistaş* (Transilvania). La figurat are sensul „clar", „curat",

[1] Cf. DA, 19-20, unde sunt exemplificate numeroase sintagme şi echivalentele lor.

[2] Cf. DEX, 492, unde semantica este mai bogată: „suflet trist, îndurerat, tristeţe, melancolie, mâhnire, deprimare; furie, ciudă, mânie, necaz".

[3] Cf. Chevalier, Gheerbrant (coord.), *Dicţionar de simboluri*, p. 59.

[4] A se vedea Alexandru Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978, p. 23.

[5] Cf. G. I. Tohăneanu, *Cuvinte româneşti*, Timişoara, Editura Facla, 1986, p. 174.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

„limpede", „spălat". Lucrările lexicografice de profil[1] înregistrează o serie de sinonime din diferite registre stilistice ale limbii: *bleu*, *bleumarin*, *ultramarin*, *turcoaz*, reg. *turchez* (Oltenia), *turchin*, pop. *siniliu*, *sinilit*, *civit*, înv. *havai*, *lulachiu*, reg. *mieriu*, *vâlced* (Transilvania), *stânjeniu*, *vânăt*, *vineţiu*, *vioriu*, *viorel* ş.a. O analiză atentă a acestor termeni – unii formaţi în limba română de la baze substantivale, alţii împrumutaţi din franceză, germană, italiană şi turcă – arată că în semantică toţi au semul cromatic „albastru". Dincolo de această trăsătură comună, semantica lor se diferenţiază prin gradul de luminozitate (închis, deschis, întunecat, aprins, stins, tare, slab, spălăcit, veşted), prin apropierea de termenul cromatic *albastru* ori prin asocierea cu altă culoare. Acest fapt determină o sinonimie relativă. De exemplu: *bleu* < fr. *bleu* „albastru-deschis", *bleumarin* < fr. *bleu marine* „albastru-închis" (MDA, 282), *turchin* < fr. *turquin* „albastru-închis" (MDA, 1026), înv. şi pop. *civit* < tc. *çivit* „indigo", „albastru-închis" (MDA, 557); *turcoaz* < fr. *turquoise* „culoare albastră-verzuie" (MDA, 1026), la fel reg. *turchez* < it. *turchese* (MDA, 1026). La Porucic, *turchez* este mai expresiv, fiind înregistrat cu sensul „albastru bătător la ochi"[2]. Regionalismul *mieriu* (cu variantele *mieru*, *mierău*, *mierâi*, *mierâu*, *mereu*, *mirâu*, *miriu*) < *mier*+-*iu* (forma *mier* < lat. med. *MERUS*, MDA, 562) indică o culoare „între albastru-deschis şi albastru-închis, până la violet" (MDA, 561); *violet* < fr. *violet* indică o culoare intermediară, „între roşu şi albastru-închis"(MDA, 1272); înv. *havai* < tc. *havai* „albastru-azuriu" (MDA, 606), *porumb* < lat. med. *PALUMBUS* „cenuşiu-albăstrui" (MDA, 1177), livr. *glauc* < fr. *glauque* < lat. *GLAUCUS* „albastru cu nuanţă verde"(MDA, 547), *stânjeniu* < *stânjen* + -*iu* „albastru ca floarea stânjeneilor" (MDA, 601), pop. *siniliu* <*sinea*l*ă* + -*iu* (forma *sinea*l*ă* < bg. синило „culoare albastră"; *sinea*l*ă* are şi alte sensuri: „vopsea albastră", „albăstreală pentru rufe", cf. MDA, 488), „albăstriu", *sinili*/*sini* (cf. *sinea*l*ă***)** „a albăstri cu sineală", *sinilit* < *sinili* + -*it* „albăstrit cu sineală"(MDA, 491), pop. *nierui*, neînregistrat în MDA, „albăstriu-vineţiu", la Porucic. Dintre toţi termenii, cel mai greu de definit este *vânăt* < lat. med. VENETUS, din cauza polisemantismului: 1. „care are culoare albastră-închis cu reflexe violete" 2. (despre culoare) „ amestec de albastru şi cenuşiu" 3. (despre ochi) „care are irisul albastru-închis, cu reflexe violete" 4. (despre lumină) „de culoare albastră-închis, cu reflexe violete sau roşietice" 5. „cenuşiu-alburiu cu reflexe albastre sau violete" 6. „cenuşiu-închis" 7. „albastru-deschis" (MDA, 1201). De semantica lui *vânăt* sunt legaţi şi alţi termeni: reg. *vâlced*, et. nec., „vânăt" (MDA, 1198), *vineţiu* (*vânăt* + -*iu*) „care bate în vânăt" (MDA, 1268), *piatră-vânătă* sau *piatră-mierie* „verde-albăstrel" ori albastru-spălăcit" (MDA, 1030), *dedeţiu* < *dediţă* + -*iu* (cf. *dediţel*) „albastru dulce, plăcut, ca dediţelul" (MDA, 43), *vioriu* (*vioară* +-*iu*) „care variază între violet-deschis şi violet-albăstrui" (MDA, 1273), *viorel* (*vioară* + -*el*) „vioriu" (MDA, 1273). Termenii care sunt formaţi în limba română indică aproximaţia (*azuriu*, *ceriu*, *mieriu*, *siniliu*, *stânjeniu*, *vioriu*, *vineţiu*). Referinţele semantice sunt vagi în MDA, în cazul unor termeni precum: *ultramarin* < germ. *Ultramarin* „albastru" (MDA, 1107), cu toate că prefixul *ultra*- include sensul „tare", *lulachiu*, cu et. nec. „culoare albastră" (MDA, 418), cf. „albastru-închis cu nuanţă delicată liliacee", la Porucic[3].

Derivatele de la termenul cromatic *albastru* au, la rândul lor, sinonime: *albăstrea* = *albăstrică*, *albăstriţă*, *vineţea*, *vineţică*, reg. *ghioc*, *zglăvoc* (Oltenia); *albăstreală* = reg. *vineţeală*, *mierială* (Transilvania), pop. *sineală*; *albăstrime* = *claritate*, *limpezime*,

[1] DS, 16; DASLR, 22-23.

[2] Teodor Porucic, art. cit. În: „Viaţa Basarabiei", nr. 4, 1932, p. 57.

[3] Id., ibid., p. 53.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

seninătate; *a* (*se*) *albăstri* = *a* (*se*) *înălbăstri*, reg. *a sini*/*sinili* (Moldova), *a* (*se*) *mierii*, *a vâlcezi* (Transilvania), pop. *a vineți*[1].

6. Simbolistică

Culorile se asociază cu spațiul şi timpul, reprezintă fundamentul unei gândiri simbolice, al unei filosofii. Simbolismul cromatic se manifestă la toate nivelurile ființei umane: cosmogonic, psihologic, mistic.

Semnificațiile filosofice şi cosmogonice ale culorii arată că albastrul este o culoare spirituală, legată de cer, libertate, eternitate, de idealism, favorizând contemplarea. Rece şi inaccesibil, este culoarea depărtării de lumea reală şi de viață[2]. Făcând o incursiune în istoria culorii *albastru*, Michel Pastoureau observa că în lumea romană termenul cromatic reprezenta culoarea barbarilor. Germanicii, spre exemplu, se îmbrăcau cu veşminte albastre, îşi vopseau fața şi părul în albastru. De aici, devalorizarea culorii în Antichitate. Barbarii, nu numai germanicii, ci şi tracii, trăiau însă într-o atmosferă de spiritualitate, de legătură cu divinitatea. Albastrul simbolizează dimensiunea verticală, înălțătoare, pură, curată, fapt recunoscut şi în puterea pietrelor semiprețioase. Antichitatea ştia că pietrele albastre aduc noroc şi protecție divină. În tradiția chineză se ştie că albastrul a reprezentat întotdeauna evoluția, perfecționarea, permanența. În toate religiile, din cele mai vechi timpuri albastrul simboliza înțelepciunea divină. Zeii Osiris, Krishna, Vishnu, Buddha, Jupiter, Zeus, Yahve nu sunt străini de culoarea calmă, profundă şi mistică. În creştinism, vălul albastru al Fecioarei Maria predispune la meditație.

În secolul al XIII-lea, în Evul Mediu albastrul devine culoarea emblematică a regelui Franței (*albastru-regal*). Din acel moment, ea va fi asociată ideii de bucurie, dragoste, loialitate, pace şi consolare. La sfârşitul Evului Mediu ajunge cea mai frumoasă şi mai nobilă culoare. Astfel se explică de ce lăcaşele de cult sunt pictate frecvent cu albastru[3]. Pictura medievală punea mare preț pe ideea că Dumnezeu înseamnă lumină. În Moldova de la începutul secolului al XVI-lea, albastrul este culoarea mănăstirilor Voroneț şi Sucevița, de unde *albastru de Voroneț*.

În epoca romantismului, la Novalis şi la Eminescu îndeosebi, se utilizează motivul *florii albastre*, în jurul căruia s-a creat o întreagă filosofie. Floarea însăşi simbolizează armonia, idealul, pasiunea, tinerețea, puritatea…[4]. Trandafirul albastru, pe care natura nu ni l-a oferit, dar care este dorit între flori, şi crinul albastru devin simbolul imposibilului şi al absolutului. „*Frunză verde de albastru*/mă doare un cal măiastru", spune Nichita Stănescu, într-o admirabilă invocație magică, unde spațiul imaginar proiectează o lume fabuloasă dintr-un timp şi spațiu halucinant al culorilor şi al simțirilor, al armoniei cosmice[5].

Natura şi-a păstrat frumusețile de-a lungul timpului, prin culori ne vorbeşte. Pentru turişti, şi nu numai, tonurile vii de albastru trimit la insulele greceşti şi la apele Mediteranei.

Semnificațiile sociale ale culorii sunt de un real interes nu numai pentru istorici, psihologi sau pictori. Ele oferă informații prețioase pentru antropologi şi sociologi. „Culoarea nu este atât un fenomen natural, cât un construct cultural complex, rebel

[1] DS, 16.

[2] Ideea este veche, preluată din Antichitate. Egiptenii îşi acopereau necropolele cu albastru (cf. Evseev, *Dicționar de simboluri şi arhetipuri culturale*, p. 14).

[3] Cf. Umberto Eco, *Istoria frumuseții*, Bucureşti, Editura RAO, 2009, p. 123.

[4] Cf. Evseev, op. cit., 62.

[5] Poezia *Frunză verde de albastru* face parte din vol. *Oul şi sfera* (1967).

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

la orice generalizare, dacă nu chiar la orice analiză."[1] Pe lângă statutul de fenomen fizic, natural, culoarea are şi un statut social, este un fapt social. „Societatea este cea care „face" culoarea, o defineşte şi îi conferă sens, îi construieşte codurile şi valorile, îi organizează practicile şi-i stabileşte mizele."[2] Culoarea are o funcţie semiotică. Ca semn, reprezintă un limbaj.

Astăzi albastrul a devenit, prin consens, culoarea marilor instituţii naţionale şi internaţionale, drapelul Uniunii Europene. Albastrul este prezent în drapelul naţional al multor state (prin tradiţie se păstrează în drapelul Franţei, ca semn al originii nobile), se găseşte în însemnele Jandarmeriei, ale Poliţiei, ale Marinei, ale Aviaţiei, ale distincţiilor. În societate are multe alte semnificaţii: culoarea apei reci la robinete, a pubelelor pentru reciclarea hârtiei, a trenurilor de noapte (Compania Internaţională la Vagoane-Pat), *Blues* este un gen muzical consacrat. În toate aceste situaţii albastrul este pozitiv. Mai rare sunt conotaţiile negative: *băieţii cu ochi albaştri* este o expresie care face aluzie la serviciile de securitate. În informatică, *ecranul albastru* reprezintă o eroare în sistemul de exploatare Windows.

Referinţe bibliografice

1. Bidu-Vrănceanu Angela. *Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1976.

2. Bidu-Vrănceanu Angela. *Nume de culori – semantică, lingvistică, semiotică* I, II, În: SCL XLIII, nr. 3, 1992, p. 279-289; nr. 6, 1992, p. 579-594.

3. Bidu-Vrănceanu Angela. *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008.

4. Canarache Ana. *Câteva nume de culori şi nuanţe în limba română*, În: LR, X, nr. 1, 1961, p. 16-20.

5. Chevalier Jean, Gheerbrant Alain (coord.). *Dicţionar de simboluri*, Iaşi, Polirom, 2009.

6. Coseriu Eugenio. *Vers une typologie des champs lexicaux*, În: „Cahiers de lexicologie", vol. XXVII, II, 1975.

7. Eco Umberto. *Istoria frumuseţii*, Bucureşti, Editura RAO, 2009.

8. Evseev Ivan. *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, Editura Amarcord, 1994.

9. Gheorghiu Domnica. *În legătură cu terminologia culorilor din limba română*, În: LR, nr. 1, 1968, p. 39-49.

10 Giuglea B. şi Kelemen B. *Termenii privitori la culori în latină, cu referinţă la limbile romanice*, În: CL, XI, nr. 2, 1966, p. 215-220.

11. Graur Alexandru. *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978, p. 23.

12. Marian Simeon Florea. *Chromatica poporului român*, Discurs de recepţie la Academia Română, În: „Analele Academiei Române", seria II, tomul V, secţ. II. Memorii şi notaţii.

13. Mollard-Desfour Annie. *Dictionnaire des mots et expressions: couleur bleu*, Paris, CNRS, 1998.

14. Pamfile T., Lupescu M. *Cromatica poporului român*, Bucureşti, 1914.

15. Pastoureau Michel. *Albastru, istoria unei culori* (traducere) Chişinău, Editura Cartier, 2006.

[1] Cf. Pastoureau, op. cit., p. 5.

[2] Id., ibid., p. 8.

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)

16. Pitiriciu Silvia. *Din terminologia cromatică:* alb *în limba română*, în vol. *Studii de limba română în memoria profesorului Radu Popescu*, Editura Universitaria Craiova, 2008, p. 147-157.

17. Pitiriciu Silvia, Silvia Pitiriciu. *Din terminologia cromatică:* verde *în limba română*, În: „Analele Universității de Vest din Timişoara", Seria Ştiințe Filologice, XLVII, 2009, p. 115-120.

18. Pitiriciu Silvia. *Din terminologia cromatică:* galben *în limba română*, În: „Limba română", Chişinău, nr. 3-4, 2010.

19. Porucic Teodor. *Terminologia cromatică din Basarabia*, În: „Viața Basarabiei", nr. 4, 1932, p. 49-58.

20. Puşcariu Sextil. *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I Lateinische Elemente*, Heidelberg, 1905.

21. Sala Marius. *Istoria cuvintelor VII. Cromatica limbii române*, În: „Saeculum", nr. 3, 2006, p. 16.

22. Starmer Anna. *Ghidul culorilor. 200 de combinații inedite pentru casa ta*, Bucureşti, Editura Litera Internațional, 2009.

23. Şuşală I. *Culoarea cea de toate zilele*, Chişinău, Editura Lumina, 1993.

24. Tohăneanu G. I. *Cuvinte româneşti*, Timişoara, Editura Facla, 1986, p. 174.

Sigle

CADE	Candrea Ioan-Aurel, Densuşianu Ovid. *Dicționarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, 1907-1914, 4 fasc.
DA	Popescu Mircea (coord.). *Dicționar de artă* A-M, Bucureşti, Editura Meridiane, 1995.
DASLR	Bucă M., Evseev I., Király Fr., Craşoveanu D., Vasiluță Livia. *Dicționarul analogic şi de sinonime al limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1978.
DER	Ciorănescu Alexandru. *Dicționarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2002.
DEX	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", *Dicționarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
DEXI	Dima Eugenia (coord.). *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chişinău, Editura ARC, Editura GUNIVAS, 2007.
DLR	Academia Română, *Dicționarul limbii române*, tomul I, Partea I, literele A-B, Bucureşti, Librăriile Socec&Comp. şi C. Sfetea, 1913.
DS	Seche Mircea, Seche Luiza. *Dicționar de sinonime*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1997.
MDA	Academia Română, *Micul dicționar academic*, I, literele A-C, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
REW	Meyer-Lűbke Wilhelm. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, 1935.

Universitatea din Craiova
(România)

BDD-A6605 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 06:53:35 UTC)